

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Полтавський державний аграрний університет

Кафедра обліку і оподаткування

**«БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ
В УМОВАХ ІНСТИТУЦІЙНИХ ЗМІН»**

**Збірник наукових праць VIII Всеукраїнської науково-
практичної конференції**

ПОЛТАВА 2025

Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін:
Збірник наукових праць VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції
(30 жовтня 2025 р., м. Полтава) / Полтавський державний аграрний університет.
Полтава: ПДАУ, 2025. Т. 2. 921 с.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ:

Голова організаційного комітету: **КАНЦЕДАЛ НАТАЛІЯ** – к.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку і оподаткування Полтавського державного аграрного університету

Секретар організаційного комітету: **ЛЕГА ОЛЬГА** – к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування Полтавського державного аграрного університету

Члени організаційного комітету:

ГНАТИШИН ЛЮДМИЛА – д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку та оподаткування Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Львів

ДУБІНІНА МАРИНА – д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування Миколаївського національного аграрного університету

ЗОРЯ ОЛЕКСІЙ - д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавського державного аграрного університету

КОБЄЛЄВА ТЕТЯНА – д.е.н., професор, професор кафедри економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

ЛПЄСЬКИЙ РОМАН - к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування Полтавського державного аграрного університету

ПЕРЕРВА ПЕТРО - д.е.н., професор, професор кафедри економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

ЄРШОВА НАТАЛІЯ – д.е.н., професор, професор кафедри обліку і фінансів Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

СЛАВКОВА ОЛЕНА - д.е.н., професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування Сумського національного аграрного університету

СУК ПЕТРО - д.е.н., професор, професор кафедри обліку і оподаткування Відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і природокористування України «Ніжинський агротехнічний інститут»

БЕЗКРОВНИЙ ОЛЕКСАНДР – декан факультету обліку та фінансів, к.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавського державного аграрного університету

ГУБАРИК ОЛЬГА - к.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою, Дніпровського державного аграрно-економічного університету

ПРИЙДАК ТЕТЯНА – к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування Полтавського державного аграрного університету

ПРОКОПИШИН ОКСАНА – к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування Львівського національного університету природокористування

ЯЛОВЕГА ЛЮДМИЛА – к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування Полтавського державного аграрного університету

© Автори, 2025

© Кафедра обліку і оподаткування, 2025

© Полтавський державний аграрний університет, 2025

ШАБАТЬКО АННА, здобувач вищої освіти
 Науковий керівник – **ЯЛОВЕГА ЛЮДМИЛА**, к.е.н, доцент,
 доцент кафедри обліку і оподаткування,
 Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ЕКОНОМІЧНИЙ КОНТРОЛЬ У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ЗМІСТ І МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ

У сучасних умовах розвитку ринкових відносин, цифровізації економіки та зростання обсягів інформаційних потоків питання підвищення ефективності економічного контролю набуває особливої актуальності. Будь-яке підприємство, незалежно від форми власності чи масштабів діяльності, потребує достовірної, повної та своєчасної інформації про результати господарювання, стан активів і зобов'язань, ефективність використання ресурсів. Саме економічний контроль забезпечує отримання такої інформації, сприяючи виявленню відхилень від установлених норм, порушень фінансової дисципліни, нераціонального використання ресурсів та інших ризиків, що впливають на стабільність підприємства [1].

Економічний контроль виступає системою спостереження, перевірки та оцінювання господарської діяльності підприємства, спрямованою на забезпечення законності, достовірності та ефективності використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів. Він є невід'ємним складником управлінського процесу, що дозволяє вчасно виявляти недоліки у роботі, запобігати порушенням і забезпечувати підвищення результативності діяльності на всіх рівнях управління. Реалізація економічного контролю відбувається через виконання низки взаємопов'язаних функцій, які визначають його зміст, завдання та напрями впливу. Кожна функція має власне призначення, проте їх комплексне застосування забезпечує системність і результативність контролю. Зміст і характеристика основних функцій економічного контролю узагальнено у табл. 1.

Таблиця 1 - Функції економічного контролю та їх характеристика

Функція	Суть / призначення
Попереджувальна	Запобігає порушенням, втратам і неефективному використанню ресурсів.
Перевіркова	Оцінює правильність та достовірність фінансової та господарської інформації.
Оперативна	Виявляє відхилення від планів і норм у реальному часі для швидкого реагування.
Аналітична	Виявляє причини невідповідностей, допомагає формувати рекомендації для керівництва.
Регулююча	Вносить корективи у господарську діяльність для підвищення ефективності та дисципліни.

Завдяки реалізації зазначених функцій економічний контроль охоплює всі етапи управлінського процесу – від стратегічного планування до підсумкової оцінки результатів діяльності підприємства. Його роль виходить далеко за межі

виявлення відхилень чи порушень: контроль сприяє їх своєчасному усуненню, забезпечує стабільність, ефективність та адаптивність господарської діяльності до змін зовнішнього середовища. Водночас економічний контроль є невід'ємним елементом системи корпоративного управління, який поєднує інформаційно-аналітичну, регулюючу та превентивну функції, сприяючи підвищенню рівня управлінської культури та економічної безпеки підприємства.

У господарській діяльності економічний контроль виконує низку ключових ролей, зокрема:

- забезпечує ефективне використання матеріальних, фінансових і трудових ресурсів;
- підвищує точність і достовірність бухгалтерської, фінансової та управлінської інформації;
- сприяє мінімізації фінансових і операційних ризиків, запобігає збиткам і зловживанням;
- формує прозорість господарських процесів, підвищує фінансову дисципліну та довіру з боку партнерів, інвесторів і контролюючих органів.

Ефективність економічного контролю значною мірою визначається вибором і правильним застосуванням методів перевірки господарських операцій. Саме методичний інструментарій контролю забезпечує логічну послідовність дій інспекторів, визначає джерела отримання інформації, способи її опрацювання та форми узагальнення результатів [2]. У практиці економічного контролю використовуються як традиційні, так і сучасні методи, орієнтовані на цифрове середовище управління та автоматизовані облікові системи.

Методи економічного контролю – це сукупність способів і прийомів, за допомогою яких здійснюється перевірка законності, достовірності та ефективності господарських операцій, оцінюється раціональність використання ресурсів, а також забезпечується достовірність облікових і звітних даних [3]. Вони дають змогу сформулювати об'єктивну аналітичну картину фінансово-господарського стану підприємства, виявити ризикові зони та визначити напрями підвищення ефективності управління.

Вибір конкретних методів контролю залежить від цілей перевірки, обсягів і структури інформаційного забезпечення, специфіки діяльності підприємства та рівня його цифрової інтеграції. Серед них документальний метод посідає провідне місце, оскільки передбачає перевірку первинних документів, облікових регістрів і фінансової звітності з метою підтвердження правильності відображення господарських операцій, їх законності та економічної обґрунтованості.

Фактичний (органолептичний) метод економічного контролю передбачає безпосереднє вивчення та перевірку стану майна, матеріальних запасів і грошових коштів підприємства з метою виявлення розбіжностей між даними бухгалтерського обліку та фактичною наявністю активів. Основними його інструментами виступають інвентаризація, контрольні обміри, зважування,

лабораторні аналізи, які дозволяють об'єктивно оцінити реальний стан ресурсів і виявити факти недостач, псування або нераціонального використання майна.

Аналітичний метод ґрунтується на глибокому порівнянні фактичних даних із плановими, нормативними чи прогнозними показниками. Його застосування дає змогу виявити відхилення, тенденції розвитку, внутрішні резерви підвищення ефективності господарювання та напрями оптимізації витрат. Цей метод має стратегічне значення, оскільки сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень і формуванню системи раннього попередження фінансових ризиків.

Експертно-методичний метод використовується під час проведення ревізій, аудитів та економічних експертиз. Він поєднує професійні знання, аналітичні навички й спеціальні методики перевірки документів, розрахунків та управлінських рішень. Такий підхід забезпечує об'єктивність оцінки фінансово-господарської діяльності, сприяє виявленню причин порушень та розробці рекомендацій щодо їх усунення.

Імітаційні та комп'ютерні методи ґрунтуються на використанні автоматизованих систем обліку, аналітики й моніторингу, що дозволяє здійснювати швидку обробку великих обсягів даних, виявляти ризики, аномалії, шахрайські операції та інші фінансові невідповідності. Використання інтелектуальних технологій контролю – систем штучного інтелекту, машинного навчання, цифрового аудиту – значно підвищує точність і своєчасність аналітичних висновків [1]. Комплексне застосування наведених методів формує цілісну систему економічного контролю, здатну забезпечити об'єктивну та багатовимірну оцінку діяльності підприємства. Такий підхід сприяє підвищенню ефективності господарських процесів, зміцненню фінансової дисципліни та прозорості управлінських рішень.

Таким чином, економічний контроль виступає ключовим елементом системи управління підприємством, який забезпечує достовірність фінансової інформації, ефективне використання ресурсів і своєчасне виявлення порушень. Його методи, прийоми та форми перебувають у тісному взаємозв'язку, утворюючи комплексну систему діагностики й регулювання господарської діяльності, що підвищує якість обліку, мінімізує ризики та сприяє стабільності й прозорості функціонування підприємства в умовах сучасних економічних викликів.

Список використаних джерел:

1. Жидовська Н., Петришин Л. Сучасні підходи до державного фінансового контролю як інструменту забезпечення ефективного використання бюджетних ресурсів. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-13>.
2. Яловега Л. В., Лега О. В., Прийдак Т. Б., Канцедал Н.А., Мокієнко Т.В., Економічний контроль: практикум: навч. посіб. [для здобувачів закладів вищої освіти]. Полтава: РВВ ПДАУ. 2025. 280 с.
3. Яловега Л.В., Лега О.В., Прийдак Т.Б. Контроль як функції управління: теоретичний аспект. *Менеджмент XXI століття : глобалізаційні виклики* : матер. VIII Міжнар. наук.-практ. конф., 16 травня 2024 р. Полтава : ПДАУ, 2024 С. 33-36.

Наукове видання

«БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ В УМОВАХ ІНСТИТУЦІЙНИХ ЗМІН»

Збірник матеріалів VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції

30 жовтня 2025 р.

м. Полтава

Відповідальна за випуск, головний редактор:

ЛЕГА ОЛЬГА, к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування

Комп'ютерна верстка:

ЛЕГА ОЛЬГА, УЛЬЗУТУЄВА АЛІНА, ШАБАТЬКО АННА

*Матеріали представлені в авторській редакції. Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, галузевої термінології, інших відомостей. Всі матеріали перевірено на оригінальність тексту на онлайн сервісах пошуку плагіату. До публікації приймалися тези, в яких відсоток авторського тексту становить не менше 65 %.

